

La Letra Mesadièra

DE L'INSTITUT D'ESTUDIS OCCITANS D'ARIÈJA

11 car. Enric Fabre 09100 PÀMIAS
05.81.06.03.88/ieo09@orange.fr
<http://arieja.ieo-opm.com/>

AGENDA

Emission de ràdio

Cada dimars, de 19h00 a 20h00 - Era votz dera montanha, sus Ràdio Coserans 94.7 FM

Animacions

04/09/2021 a 21h a Carbona (sala de las fèstas del Bòsc de Castras) - 50 ans de carrièra d'Eric Fraj amb son concèrt "La Vida", acompanyat de Morgan Astruc. En segonda partida, Guilhèm Lopez nos encantarà de sas musicas tradicionals amb lo Duo Lopez-Herremans.

Entrada : 10€. Pass sanitari obligatòri.

Entresenhas e reservacions : contact@oc-car-bonne.fr o 06.65.19.69.85

17/09/2021 a 18h30 a Pàmias (Espaci occitan) - *Les divendres de l'Espace occitan* : conférence e presentacion de Marcovaldo d'Italo Calvino, una experiéncia de traduccion animat per Miquèl Pédussaud. Entrada liura. Pass sanitari obligatòri.

Entresenhas e reservacions : ieo09@orange.fr o 05.81.06.03.88

LO MOT DE LA PRESIDENTA

Cars amics,

Avèm rebut aquel mes d'agost, una novèla plan trista: Andrieu Pagès se n'es anat.

Totes les sieus companhs de l'Institut d'Estudis Occitans d'Ariège ne son malcorats.

Les quelques mots que vos vau dire, contaràn pas l'òme que fusquèc, l'ai pas plan conegut per ne parlar, qu'arribèri un pauc tard dins Ariège. Mas avèm perdut un valent, una persona engatjada, un òme fidèl qu'aimava son país, sa lenga, sa cultura e sas tradicions e que totjorn ensagèt de participar a la transmission e a l'espandiment de la cultura d'Òc.

Jamai, son amor de la lenga s'aturèt pas e totis de l'IEO li sèm reconeissents pel trabalh complit. Ensajarem de contunhar sus aquela draia que nos mostrèron Andrieu e totis les ainats que son partits. Ne gardarem per totjorn la memòria.

Uèi, vòli dire al nom de l'IEO tot que la nòstra esmoguda se sarra modèstament de la dolor de sa familha. Auriam poscut demorar muts per dire nòstra afliccion e solide qu'aquò li auria convengut perqu'èra un òme simple e modèste.

Atal va la vida, adieu Andrieu e grandmercé.

Per nosautres, que demoram, la dintrada se sarra e un còp encara vos pòdi pas dire cossí se passarà. A l'ora qu'escrivi aquel mot degun nos pòt pas balhar cap d'informacion clara sus las condicions de represa de las nòstras activitats costumieras.

Le virus contunha de far estralhs, la politica sanitària tre la debuta de la pandemia e uèi encara es pas feita que de messorgas e de confusion e son fòrça las gents que se pausan questions. Mas es benlèu pas just de dire coma d'unes que sèm en França, dins una dictatura. Cèrtas, la democracia francesa es pas perfèita, se'n manca ; ac sabèm plan nosautres occitans que la nòstra lenga e la nòstra cultura son mespresadas dins aquel estat.

Ara, totes avèm pas qu'una enveja, tornar a la vida d'abans la pandemia e per aquò fèr se cal pas enganar d'enemic. Le virus e la malautiá son una realitat, avèm la libertat de nos protegir e de protegir les autres. Solide, le passa sanitari es una constrenta, mas es una nòrma passadissa; e las comparasons feitas per d'unes manifestants entre la situacion d'ara e aquela de la darrièra guèrra contra les alemands, me semblan « *desplaçadas* ».

Per viure amassa dins una societat, i a règlas de respectar. Cadun a le dreit de pensar coma vòl tre le moment que met pas en dangièr una altra part del monde que pensan d'un autre biais. Tot aquò es pas plan aisit e puslèu que de s'arrestar sus las causas que nos desseparan nos caldriá soscar a tot çò qu'avèm en comun e tornar fèr viure la solidaritat per fargar un mond que totes i poiràn viure.

Prenètz suènh de vosautres e dels autres tanben, atal entre totes farem tot!

Annia Wolf

Cauceta e Remolin, orfanèls. L'IEO d'Arièja en dòl.

Lo 6 d'agost passat, nos daissèt a unes 84 ans Andrieu Pagès. Nascut a Esperasan dins la val nauta d'Aude qu'i foguèt sepelit lo 9 d'agost, se venguèt installar a Savardun ont fasiá le professor al licèu professional. Aquí i animèt un talhièr d'occitan que ramosava unes dels sieus escolans. Lo coneguèri trenta ans a, quand participèt a la reünion que se tenguèt a Foish, jos la presidéncia del paure Robèrt Martí (Padena), a la prima de 1991 per fin de reviscolar l'Institut d'Estudis Occitans d'Arièja qu'èra casut dins lo desbrembièr. Dempuèi aquela data, i demorèt fidèl qu'i participava a una granda part de las activitats, sovent amb la sieu femna. Mas i demorèt pas passiu ja que, plan lèu, compreguèt l'importància de transmetre la lenga cap als joves e tanplan a totes. Alavetz, decidiguèt de se metre a l'òbra el meteís. Atal, li devèm *La vida maravilhosa de Cauceta e Remolin*, un conte illustrat pels mainatges que me n'ocupèri de l'edicion en 1994 per l'IEO d'Arièja e lo cercle occitan de Pàmias. Èra lo començament d'una produccion de contes qu'i metiá en scèna dròlles dels cinc continents dins d'aventuras que, fin finala, s'acabavan plan. Li devèm tanben unas pèças de teatre jogadas a Pàmias e endacòm mai dins las annadas 1990, un libre suls mestiers desapareguts qu'associèt a una exposicion per tal de tocar un public mai larg. Pendent d'annadas foguèt membre del conselh d'administracion de l'IEO d'Arièja. Dempuèi qualque temps, animava tanben un talhièr d'occitan a Savardun. S'engatgèt tanben, tanlèu començar, amb la Calandreta de Pàmias e la Lauseta que lor foguèt fidèls entrò la fin. Ja nos manca la sieu preséncia totjorn amistosa e la sieu lenga, popada al brèç que fasiá tant plaser d'escotar. Mercé Andrieu, vos desbrembarem pas: Cauceta e Remolin, e mai orfanèls, contunharàn de nos acompanyar.

Mentre qu'aqueste omenatge èra escrit e a mand de paréisser, aprengi la despartida d'un autre fidèl entre los fidèls de l'IEO d'Arièja mas tanben de la Calandreta e de la Lauseta, Joan Claudi Respaud, encara pro jove. Es una granda pèrda pels que sabon tot çò que faguèt, çò mai sovent dins l'ombra. Present tanlèu lo primièr acamp de prefiguracion de creacion d'un cercle occitan a Pàmias, en 1989, manquèt pas una de las activitats pendent tres decennis malgrat la malautiá que l'aclapava dempuèi quelques annadas, ara. S'amerita que li rendam un omenatge e que gardem lo sieu remembre qu'èra vengut una cavilha mèstra per totas las nòstras activitats, totjorn present e prèst a far prodèl en tota circonstància que se sabiá regussar las margas. Gràcias a el fòrça causas se poguèron far. Pensi que lo mercejarem pas jamai pro. Un valent se nos es anat.

Patrici Pojada

Corses e talhièrs d'occitan

Ongan encara les afèrs de virus e la malapassa que se viven unas associacions partenàrias nos permeten pas de díser per ara res de segur -al moment que de costuma tot es establít per la dintrada !- sus la represa dels nòstres corses e talhièrs d'occitan pels adultes...

S'ac aprestam tot amb l'idèa de tornar a la mòda plasenta de s'encontrar cada setmana a Pàmias, Foish, L'avelhanet, etc. nos cal demorar las indicas oficialas per sapier a de bon çò que ne serà de la nòstra organizacion.

Se tot anava plan, las activitats tornarián prénguer cap a la fin del mes setembre. Mancarem pas, tanlèu coma se pòsca, de vos portar novèlas seguras.

De las darrièras entresenhas recebudas, vos podèm çà que la ja avisar que s'una dintrada en presencial es possibla le *pass sanitari* serà demandat.

Las trufas

Quin aurian fèt les nostis aujòls se non van aver aquelas recòltas andà subrevíver ? Sonque véser la castròfa que fuc quand atrapèren la malautia, a la fin del siècle XIX. E nosautis, d'ont que vengam e ont que demorem, que non mon sabem cap passar. Tabés, que's cal refegurar se quin las suenham tant plan, a l'òrt coma al camp.

Tot l'ivèrn que las metem a l'abric, que las susvelham, trè'n las poiridas quand n'i a, e esgusonar-las s'aquò devié necessari. Que metem las que serviran de seme de costat, pas tròp gròssas andà poder-las enter-rar senceras ; o alavetz que las talhucaram, de faïçon a güardar tres-quäte guzons a cadà tròç. Les rèstas, un còp cuetis, que faràn un repèish le lendeman ; galias o gens que n'aprofietaran.

La tèrra, que la lauram ja a la tardor. E que la tornam a girar, amb le fems, quand s'é chiu eshugada, als meses de feurèr-març, pr'aquí enlà. D'autis còps mès tard, se le mal temps s'i met.

Cadà un, en çò de Pince, a Sent-Girons, que s'a causit las sèvas varietats, e que las a installadas en un gajòt, al sec. Quand le sòl é sasoal, a la bona luna (la que devala), que las semiam, un que fè la rega pro prego-na, l'auta que pausa las trufas. Pas tròp pròishi las unas de las autas, senon que siràn espessas e que's genaràn. Mamai-la-vielha que disia : un pas entram cadà pic, una longor de cordèl d'una rega a l'auta. E abrigar tot aquò.

E que demoram, una setmana, duas, tres... Ja traucan ! « Que vien polidas ! ça disem ».

Mes un maitin, patatràs ! T'arriba una fòrta torrada qu'ac crama tot ! Urosament, la planta que's sap re-viscolar, e mema que recupèra le temps pergut.

Ara, deishar fèr. Enfin, pas complètament pr'aquò... Que i cal getar un còp de güelh cadà dia, versar-i chiu d'ishèrn de consoda e d'ordrigas andà fortificar-las e trè'n las papòlas, sulfatar-las andà parar-las del mil-dió. E aturar aquelis fòc-del-cèl de dorifòras que l's i aurian la pèl !

E qu'on é impatient de güardar als prumèris pès a la debuta de julhet, andà fèr's dus trufilhons a la pa-dena !

Quand las fuelhas començan de jaunejar, pueish se vòlen secar, que's cal malfisar de la mogèra. Se plau tròp aishús la tèrra cauda, aquò que las fè poirir, o alavetz que tornan a borlicar. Doncas qu'é ora de dalhar las camas, e d'arrincar les pès, chiu cadà dia. E quin plaser de'n trobar quälqu'una de grossassa, e le mens possible de mitralha al costat ! E quin fasti de'n caler getar d'abirmadas !

Ara, que las fè de bon cosinar de totas las modas : bolidas entièras, pueish peladas e passadas per la pa-dena entrò que devengan dauradas... amb un brave tròç de lapin a las cebas, non vos disi cap qu'aquò ! O enca-ra eishutas, amb una bona salada plan fresca e un güèu-cambajon : de qué lepar's les pòts... O farcidas, acom-panhadas de tomatas... E pueish, a las maishantas sasons, que pensaram als azinats de totis legums, a las ma-chadas...

Bon, non n'èm cap aquí encara. Comencem per estujar-las. En prumèr, deishar-s-i préner le solelh, que s'eishugen plan aishús la tèrra. Pueish botar-las en gajòts, en tot triant-las : las polidas d'un costat, les trufilhons de l'auta, e un ferrat andà las lèjas e las escapoladas. Aquelas, qu'on las farà còser en prumèr, abans que's poiriscan.

Amb la broeta, que las mos miam a casa, e que se'n van al jaç que l's i é predestinat, dedens le garatge. Que plaçam las caishas las unas aishús las autas, mes pas tròp plenas, andà que non s'abirmen. E que las abri-gam d'un lançòl : atal que non veiran cap le dia e que non devieran cap verdas, o méter's a gusonar.

E que tiraram d'aquí, dins la mesura de nostis besonhs, e pas solament andà nosautis. Quin plaser de'n poder ofrir quälqua pòcha a la familha o als amics !

Ara, qu'èm a l'abric de l'ivèrn, que podem passar le maishant temps a plaser, e deishar de costat les co-vids e companhia. Sonque, de cent en quaranta, getar-i un còp de güelh andà susvelhar que non sentan tròp lèu le printemps.

Aa ! Sénher Parmentière, quina brava reconeishença vos devem !

La carnsalada

Temps a, dins una campanha quasi autarquica ont levat le trabalh, riscàvam de mancar d'un pauc de tot, per manjar, se vestir, se suenhar... estalviàvam e viviam de pauc. Les avisats aujòls, que se malfisavan de las maissantas passas, fasián resèrvas. En cò nòstre dins la plana, las patanas emplenavan le recanton del chai e le blat al granièr assegurava pro de pan.

Aquò plan mas, sens conéguer la dietetica, fasián tanben provisions de preciosas proteïnas. Le "gluten" del pan sufisiá pas, ni en quantitat ni en qualitat ; alavetz s'i ajustava las monjas e de segur la carn (nosaus fassiam pas formatges).

Es malaisit de servir carn ; una matèra tant nutritiva e digèsta, presada de totis les èstres compreses e sustot les pus microscopics, se demesís sul còp. De las vacas e dels buòus venduts, ne tornava a l'ostal sonque un tròç de bulhit per la sopa dimenjala. Vedèls e anhèls se pr'en cas se'n tuavan, les servàvam pas. De la polalha, sols tirones e aucas embucats se confissián dins lor graissa.

Sens contèst, les pòrcs asseguravan las resèrvas de carn. La carnsalada puèi secada, veniá cambajons, salsissa, salsissòts, ventresca, codenats... Cal aver viscut amb les vièlhs païsans de l'epòca per mesurar a quin punt presavan un cambajon o un salsissòt !

Quantes relats ne testimònian ! Sovenètz-vos en particulier del poèma de Clanet consacrat al salsissòt. Sièc aquí un "Monològ a l'entorn d'un cambajon" de Danisa Faure d'Alzenh :

"O-u qu'es polit aqueth cambajon ! Es de l'an passat o encara pus vièlh ? A pas tròp de graissa e es plan magre ! Atendètz qualqu'un per le sortir ? Vos anatz regalar ! "

E aqueste cambajon me fasiá enveja, ne salivejavi. Viri al torn del pòt mè cap de proposicion per me'n balhar un pecic.

"Ont l'as fèit secar ? Al granièr al costat del finestron ?"

Cap de responsa ! E le vesia copar, copar... A un moment, d'un còp li ai dit : "balha-me'n un petit pecic per le me fèr tastar". M'a gaitat un pauc de travèrs e me n'a presentat un bocinòt !

E jo contenta de poder tastar aqueth polit cambajon !

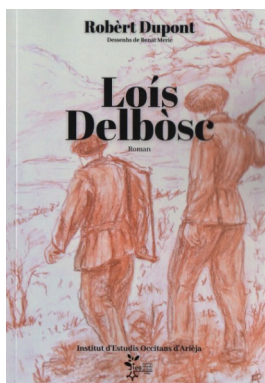
Le vièlh vesin del país de Saut, me contava que pendent la guèrra, de paura que les alemands lor panèsson cambajons e autres salsissòts, a punta de jorn les amagavan dins les bòsques. E a nuèit tombada les tornavan dintrar per paura de las bèstias a 4 o... 2 patas.

Se cal gardar de comparar amb le jorn d'avuèi. La mangisca es venguda diversificada e pletorica e mès a còps asonsa dins las bordilhas. Tanben, la carn a perdut de sa supèrbia e arriba per de bon que d'unes ne mangen pas mès.

~~~~~

Parucion :

Loís Delbòsc de Robèrt Dupont

Robèrt Dupont viu sa retirada a Las Bòrdas d'Arisa dins Arièja. Inseminator de mestier, percor los campèstres e rescontra nombrosas personas amb qual escàmbia remembres, anecdòtas... en occitan. D'aquelas istòrias ne tirèt un libre : *Barrejadís de la vida de ger* ont conta la vida d'autris còps dins nòstras campanhas, sos remembres, la guèrra... .

Torna d'aviat a escriure un segond libre, tot en occitan : **Loís Delbòsc** que conta la destinada d'un dròlle sens familha pendent la segonda guèrra. Una istòria pertocanta que s'acaba plan...

286 paginas. Dessens originals de Renat Meric. Prètz de venda : 18 € pòrt en sus.

De crompar a l'Espaci occitan o per via postala en mandar lo règlament a Institut d'Estudis Occitans d'Arièja - Espaci occitan – 11 car. Enric Fabre - 09100 PÀMIAS